

Program ochrony zasobów genetycznych bydła rasy polskiej czerwono-białej

Historia rasy

Bydło rasy czerwono-białej (czb) jest hodowane na terenie Europy Zachodniej od XIII wieku. Do pierwszej połowy XVII wieku bydło to dominowało wśród ras tak zwanych plamistych w nizinnych regionach Europy, później zostało wyparte przez bydło czarno – białe (cb).

Hodowla bydła czerwono-białego (czb) na obecnych ziemiach polskich jest prowadzona od ponad 100 lat. Do Polski bydło czerwono-białe zostało sprowadzone z Westfalii, Nadrenii i Wschodniej Fryzji początkowo w rejon Dolnego Śląska i Opolszczyzny, a w późniejszym okresie na teren Polski Południowej. Jak podaje Moczarski (1917) czerwony barwnik pochodzi od bydła saskiego i warunkuje zwiększoną odporność i lepsze przystosowanie do trudnych warunków środowiska. Autor ten dokonuje również podziału na bydło nizinne czarno-graniaste zwane holendrami i bydło nizinne czerwono-graniaste zwane fryzami. Runge (1921) charakteryzując bydło fryzyjskie podaje: „...odmiana ta należy do form opasowo-mlecznych, o znacznych wymionach.[...] przeciętna mleczność 3000 litrów. Mleko bywa w znacznej mierze przerabiane na sery, zależnie od pory roku 8 – 14 litrów mleka daje 1 kg sera; poszczególne krowy dają rocznie 200 – 300 kg sera...”.

Przed II Wojną Światową nieliczne stada bydła czerwono-białego znajdowały się w powiatach bielskim i cieszyńskim. Po odzyskaniu ziem zachodnich przejęto rejony, w których bydło nizinne czerwono-białe występowało w przeważającej większości (tereny województwa dolnośląskiego i opolskiego).

Po II Wojnie Światowej bydło czerwono-białe było niejednolite. Ze względu na typ budowy można było wyróżnić typ kombinowany z przewagą cech mlecznych lub mięsnych w zależności od regionu występowania.

Zwierzęta w typie kombinowanym charakteryzują się dobrym wykorzystaniem paszy objętościowej uzyskując wysokie przyrosty dobowe, dlatego są preferowane przez rolników, którzy utrzymują małe stada, a nie są zainteresowani wysoką produkcją mleka. Dodatkowe dochody przynosi odchów cieląt na użytek własny. Krowy w typie dwukierunkowym mogą, przy prawidłowym utrzymaniu, osiągnąć wydajność 4000-5000 kg mleka rocznie. Dodatkową zaletą jest również korzystny skład mleka o wysokim udziale allelu kappa kazeiny B, co predysponuje to mleko do produkcji serowarskiej (wyższa o 5-7% wydajność sera i lepsza jego jakość). Przyjęty w latach 50 –tych ubiegłego wieku kierunek doskonalenia tej rasy dążył

do uzyskania zwierząt o bardzo dobrym umięśnieniu i wydajności mlecznej na poziomie 4 000 litrów mleka. Wyniki takie można było uzyskać prowadząc prace hodowlaną w populacji krajowej oraz używając do doskonalenia buhaje importowane z Holandii i Niemiec. Wpływ hodowli holenderskiej i niemieckiej związany z importem żywych buhajów rasy czerwono-białej potwierdzają między innymi przeprowadzone badania immunogenetyczne. Do 1970 roku w rejon Opola importowano z Holandii ponad 15 buhajów, natomiast w rejon Wrocławia 12 buhajów. W zakładach unasienniania używano również urodzone już w kraju buhajki będące synami zagranicznych buhajów- ponad 60 w województwie opolskim i 40 w województwie dolnośląskim. Użycie do rozrodu importowanych buhajów i ich synów miało istotny wpływ na zachodzące zmiany genetyczne i fenotypowe w populacji bydła czerwono-białego. Efektem prac było wytworzenie w tej rasie dominującego typu budowy tzw. kompaktu. Zróżnicowanie w obrębie fenotypu i użytkowości mlecznej populacji bydła czerwono-białego w tych dwóch rejonach jest widoczne do chwili obecnej. Różnice wynikają z różnego sposobu realizacji programu doskonalenia tej rasy jak również utrzymywania zwierząt w odmiennych warunkach środowiskowych, w tym żywieniowych, a także wielkości stad w tych regionach. Różnice między stadami na tych obszarach wykazane zarówno w ocenie typu i budowy jak i badaniach immunogenetycznych posłużą tworzeniu rezerwy genetycznej bydła rasy polskiej czerwono-białej. Kierunek doskonalenia bydła czerwono-białego w typie kombinowanym był realizowany przez wiele lat. „Program hodowli bydła i produkcji bydłowej do 2000 roku” zakładał utrzymanie tej rasy zgodnie z następującym wzorcem rasowym krowy: masa ciała dorosłej sztuki 600 – 650 kg, wysokość w kłębie ok. 132 cm, wydajność mleczna ok. 4500 litrów, 4,0 % tłuszczu i 3,3 % białka. Program zakładał możliwość użycia nasienia buhajów jednostronnie mlecznych z USA i Kanady oraz Europy Zachodniej w dobrych warunkach środowiskowych, przy zapewnieniu odpowiedniego żywienia.

W latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku w wielu ośrodkach hodowli zarodowej, w państwowych gospodarstwach rolnych, a także w mniejszym zakresie w gospodarstwach indywidualnych rozpoczęto zwiększanie dolewu krwi holsztyńsko-fryzyjskiej. W stacjach unasienniania zwiększyła się znacznie liczba buhajów czystorasowych lub z wysokim dolewem krwi holsztyńsko-fryzyjskiej. W wyniku krzyżowania uszlachetniającego i wypierającego uzyskano mieszańce o poprawnej budowie ciała, wyrostowe i o znacznie wyższej wydajności mlecznej, ale o gorszych cechach opasowych i rzeźnych. Znaczną poprawę odnotowano w postawie i budowie nóg oraz kształcie wymienia. Kierunki rozwoju bydła czerwono-białego i problemy związane z jego doskonaleniem były wielokrotnie dyskutowane w gronie hodowców i użytkowników tej rasy przy udziale pracowników z różnych ośrodków naukowych i instytucji świadczących usługi na rzecz produkcji zwierzęcej a szczególnie bydła. Podczas jednego z takich spotkań (lipiec 1995 r.; Ośrodek Hodowli Zarodowej w Głogówku) stwierdzono, że bydło tej rasy zmienia bardzo szybko typ

użytkowości w kierunku jednostronnie mlecznym i należy podjąć działania pozwalające utrzymać dwukierunkowy typ użytkowości mięsno-mlecznej dla części populacji (szczególnie w regionach podgórskich i górskich). W tym celu postanowiono opracować i prowadzić własny program hodowlany, zgodny z życzeniami znacznej liczby hodowców bydła czerwono-białego, a także zwiększyć zastosowanie metody MOET (metoda superowulacji i przenoszenia zarodków).

Pomimo licznych protestów hodowców realizowano w szybkim tempie doskonalenie rasy w kierunku jednostronnie mlecznym ograniczając dostępność nasienia buhajów o niższym dolewie krwi hf.

Do pierwszej połowy lat 90-tych ubiegłego wieku dolew krwi hf u bydła czerwono-białego był niewysoki jednak niekorzystne ceny żywca wołowego oraz wyższa opłacalność produkcji mlecznej przyczyniły się do zwiększonego zainteresowania doskonaleniem tego bydła w typie jednostronnie mlecznym. W tym czasie prowadzono prace nad modyfikacją programu doskonalenia bydła czerwono-białego.

W trudnych warunkach górskich hodowla bydła czerwono-białego bazuje nadal na materiale o niskim dolewie hf, poniżej 50%. Jest to bydło w nowoczesnym typie mleczno-mięsnym (kombinowanym) i dominuje w terenach górskich i podgórskich, gdzie przeważają trwałe użytki zielone.

W hodowli bydła czerwono-białego, podobnie jak czarno-białego, prowadzi się krzyżowanie wypierające. Proces ten następuje jednak stosunkowo wolno, dlatego wciąż istnieje bydło o dwukierunkowym typie użytkowania. Daje to możliwości wyboru odpowiedniego typu w zależności od możliwości gospodarstwa, w którym to bydło ma być użytkowane. Pomimo dużego postępu technologicznego i wielu zmian w rolnictwie, z całą pewnością można stwierdzić, że jeszcze przez wiele lat mleko będzie produkowane w małych gospodarstwach rolnych, o ograniczonych możliwościach intensyfikacji produkcji, wykorzystujących istniejące pomieszczenia dla bydła i miejscową bazę paszową.

Uzasadnienie konieczności ochrony

Bydło polskie czerwono-białe w typie kombinowanym zachowało cechy typowe dla populacji autochtonicznych. Cechami charakterystycznymi tej rasy bydła są zatem doskonałe przystosowanie do trudnych warunków środowiskowych, w tym duża odporność i zdrowotność, długowieczność i niewybredność w doborze pasz. Zalety te powodują, iż część hodowców bydła czerwono-białego wykazuje zainteresowanie utrzymywaniem krów w tym typie. Większość z nich to hodowcy indywidualni z południowej i południowo-zachodniej Polski, szczególnie z rejonów: jeleniogórskiego, wałbrzyskiego i podkarpackiego, którzy utrzymują bydło mleczne w warunkach, gdzie uzyskanie bardzo dobrej jakościowo paszy jest trudne ze względu na ukształtowanie terenu oraz warunki klimatyczne. Należy zauważyć, iż w takich warunkach środowiskowych utrzymywanie bydła o wysokim udziale genów

holsztyńsko-fryzyjskich jest trudne i w większości przypadków nisko opłacalne, gdyż bydło hf mimo wysokiego potencjału genetycznego nie może go w pełni wykorzystać. Hodowcy, nie mając możliwości zakupu krajowego nasienia buhajów czerwono-białych o niskim udziale genów holsztyńsko-fryzyjskich i dobrych cechach mięsnych najczęściej decydują się na krzyżowanie krów czerwono-białych w typie kombinowanym z buhajami rasy simentalskiej (SM) lub montbeliarde (MO) pomimo tego, iż urodzone potomstwo będące krzyżówką międzyrasową nie może być wpisane do ksiąg hodowlanych.

1. Cele programu

Celem programu ochrony zasobów genetycznych jest utrzymanie populacji krów rasy polskiej czerwono-białej w typie kombinowanym przydatnych do użytkowania i utrzymania głównie w rejonach południowej i południowo-zachodniej Polski oraz stabilizacja fenotypowych i genetycznych cech dawnego bydła czerwono-białego w typie użytkowości mięsno-mlecznej.

Prowadzone prace hodowlane będą zmierzać do odtworzenia bydła w starym typie budowy i użytkowości mięsno-mlecznej poprzez obniżanie dolewu krwi hf.

Wzorzec budowy bydła polskiego czerwono-białego:

1. **wysokość w krzyżu:** optymalny wzrost: pierwiastki ok. 127 - 133 cm, krowy dorosłej ok. 134 - 138 cm, buhaja w wieku jednego roku ok. 125 - 132 cm, buhaja dorosłego ok. 133 -142 cm.
2. **sylwetka:** kształt ciała zbliżony do prostokąta, buhaje - żebra długie, szeroko rozstawione i dobrze wysklepione.
3. **umięśnienie:** wypukłe, profile mięśni wyraźnie zaznaczone.
4. **głowa i szyja:** krowy - głowa średniej wielkości, dopuszczalna głowa cięższa, szyja średniej długości, dobrze umięśniona; buhaje - głowa mocna, szeroki pysk, mocna żuchwa, szyja mocna, średniej długości, wyraźnie zaznaczony fałd na linii gardło – podgardle – mostek.
5. **barki:** dobrze umięśnione, dobrze przylegające łopatki, wyrostki grzbietowe kręgosłupa lekko wystające ponad łopatki.
6. **klatka piersiowa:** dobrze wysklepiona, nieco szersza w części tylnej, żebra szeroko rozstawione, kości żeber zaokrąglone długie, połączone łagodnie z łopatkami.
6. **brzuch:** głęboki i pojemny.
7. **grzbiet:** szeroki i prosty, prosta i szeroka partia lędźwiowa, umięśnienie dobrze zaznaczone.
7. **zad:** lekko nachylony, długi, szeroki, dobrze umięśniony, profile mięśni zwłaszcza udowych wypukłe, prosta nasada ogona.

8. **nogi:** szeroko i równolegle ustawione, lekko skątowne, o silnej kości i wyrazistych stawach, wysoka piętka racicy, racica lekko rozwarta.
9. **wymię:** pojemne, zawieszenie tylne wysokie i szerokie, zawieszenie przednie wyraźnie wysunięte do przodu, dobrze połączone z powłokami brzuszными, o cienkiej skórze, delikatnie owłosionej z wyraźnie zaznaczonymi żyłami mlecznymi, równomiernie rozwiniętymi ćwiartkami, strzyki centralnie rozmieszczone na ćwiartkach, pionowo ustawione, cylindryczne; wymię czyste bez dodatkowych strzyków i przystrzyków.
10. **ogólny wygląd:** harmonijna, proporcjonalna budowa, u krów o nieco lepiej zaznaczonych cechach mlecznych, lecz równocześnie o dobrym umięśnieniu, u buhajów wykazująca cechy męskie, wigor, siłę; skóra średniej grubości, pokryta błyszczącą, jedwabista sierścią, umięśnienie wypukłe, profile mięśni dobrze zaznaczone, drugorzędne cechy płciowe wyraźnie zaznaczone.
11. **umaszczenie:** niejednolite, czerwono-białe, racice ciemne.

2. Zakres prowadzenia oceny wartości użytkowej zwierząt niezbędny dla realizacji programu

- 2.1 Ocenie wartości użytkowej podlegać będą krowy, które rozpoczęły pierwszą lub pierwszą zarejestrowaną laktację. Ocena wartości użytkowej bydła prowadzona będzie zgodnie z obowiązującymi przepisami dla bydła typu użytkowego mięsno-mlecznego i obejmować będzie:
 - 1) użytkowość mleczną na podstawie próbnych udojów,
 - 2) ocenę typu i budowy z uwzględnieniem umięśnienia,
 - 3) użytkowość rozplodową,
 - 4) ocenę cech funkcjonalnych.
- 2.2 Oceny wartości użytkowej krów rasy polskiej czerwono-białej objętych programem ochrony będzie dokonywał podmiot upoważniony do prowadzenia oceny wartości użytkowej bydła zgodnie z przyjętą metodyką.
- 2.3 Hodowca zobowiązany jest do prowadzenia zeszytu hodowlanego i przekazywania do Instytutu Zootechniki PIB raz w roku zapisywanych informacji wraz ze zgłaszanym „Wykazem zwierząt objętych programem ochrony”. Instytut Zootechniki będzie zbierał, gromadził i przetwarzał uzyskane od hodowców informacje na temat zdrowotności zwierząt, w tym stwierdzonych klinicznych przypadków mastitis, metritis, przebytych chorób (kwasica, ketoza, stłuszczenie wątroby, przemieszczenie trawieńca, wzdęcie żwacza i inne) lub powikłań poporodowych (porażenie poporodowe, zatrzymanie łożyska).

Wielkość populacji biorącej udział w programie

W realizacji programu ochrony zasobów genetycznych bydła rasy polskiej czerwono-białej w typie mięsno-mlecznym bierze udział bydło tej rasy poddawane ocenie wartości użytkowej. Populację tę tworzy bydło o umaszczeniu czerwono-białym pochodzenia krajowego z udziałem genów holsztyńsko-fryzyjskich zgodnym z podanymi poniżej wytycznymi, które zostało wpisane do prowadzonych poprzednio ksiąg rasy czerwono-białej lub aktualnych ksiąg rasy polskiej holsztyńsko-fryzyjskiej odmiany czerwono-białej i ksiąg rasy polskiej czerwono-białej, które odpowiada fenotypowo wzorcowi budowy krowy w typie użytkowym mięsno-mlecznym. Populacja w typie zachowawczym będzie utrzymywana głównie w rejonie południowo-zachodniej Polski od Jeleniej Góry po rejon wałbrzyski i kłodzki oraz w południowej części Polski po rejon gorlicki i Podkarpacie. Na początku realizacji programu ochrony zasobów genetycznych bydła rasy polskiej czerwono-białej populacja krów wynosiła około 1700 sztuk wytypowanych na podstawie oceny fenotypu i rodowodu utrzymywanych w gospodarstwach w rejonach Dolnego Śląska, Małopolski, Podkarpacia i Opolszczyzny.

Stan populacji objętej programem ochrony w 2010 roku wynosił około 3250 sztuk w 445 gospodarstwach. Stosowane kojarzenia krów zakwalifikowanych do programu z wybranymi buhajami czerwono-białymi pozwolą stopniowo zmniejszać dolew krwi hf.

Maksymalny dolew krwi hf u krów przyjmowanych do programu w kolejnych latach przedstawia się następująco:

Pierwszy rok w programie	Maksymalny dopuszczalny dolew krwi hf
2007-2009	50%
2010 -2012	37,5%
2013 i dalsze	25%

3. Metody hodowlane

- 4.1 Do udziału w programie kwalifikowane są zwierzęta odpowiadające wzorcowi określone dla rasy, które posiadają możliwie niski udział genotypu hf.
- 4.2. Materiał żeński pochodzący z planowanych kojarzeń i odpowiadający wzorcowi rasy oraz spełniający inne warunki programu powinien być odchowywany i przeznaczony na powiększanie liczebności stad uczestniczących w programie, a także na zakładanie nowych stad.
- 4.3. Z odpowiednio kojarzonych par rodzicielskich urodzone buhajki kwalifikowane są do odchowu a następnie po ocenie typu i budowy oraz selekcji uwzględniającej cechy genetyczne i fenotypowe rasy kierowane do rozrodu.
- 4.4. Ojcami buhajków kierowanych do rozrodu mogą być wszystkie samce zakwalifikowane do kojarzeń indywidualnych.

- 4.5. Pochodzenie buhajów zakwalifikowanych do uczestnictwa w programie ochrony będzie potwierdzane badaniem grup i białek krwi lub badaniem innych markerów genetycznych dokonanych przez uprawnione laboratorium.
- 4.6. W stadach uczestniczących w programie do rozrodu używane są buhaje wpisane do księgi i zakwalifikowane do udziału w programie oraz nasienie buhajów zgromadzone w Banku Materiałów Biologicznych Instytutu Zootechniki PIB lub u innych podmiotów. Buhaje są wybierane na podstawie pochodzenia (urodzone w kraju, zwłaszcza w rejonie południowej i południowo-zachodniej Polski i zakwalifikowane do udziału w programie, w genotypie, których udział genów rasy holsztyńsko-fryzyjskiej powinien być niższy niż ustalony dla krów przyjmowanych w kolejnych latach do programu), wyniku oceny typu i budowy (muszą charakteryzować się dobrym umięśnieniem oraz reprezentować pożądaný typ mięsno-mleczny). Kwalifikacji buhajów do rozrodu na podstawie listy buhajów wytypowanych przez prowadzącego księgę dokonuje Grupa Robocza ds. ochrony zasobów genetycznych bydła powołana przez Instytut Zootechniki PIB.
- 4.7. W stadach objętych programem dopuszcza się stosowanie buhajów do krycia naturalnego po uzyskaniu przez nie wpisu do księgi i zgłoszeniu przez hodowcę na piśmie do Instytutu Zootechniki PIB (wraz z pełną dokumentacją dotyczącą buhaja, tj.: zaświadczeniem potwierdzającym wpis do księgi, oceną typu i budowy, świadectwem rodowodowym, ekspertyzą stwierdzającą pochodzenie oraz badaniami weterynaryjnymi). Instytut na piśmie wyraża zgodę na używanie konkretnego buhaja w danym stadzie.
- 4.8. Wybór ojców buhajów będzie dokonywany spośród buhajów zakwalifikowanych do rozrodu w stadach objętych programem ochrony, posiadających możliwie niski udział genów holsztyńsko-fryzyjskich. Podstawowym kryterium wyboru będą wyniki oceny typu i budowy, ze szczególnym uwzględnieniem oceny umięśnienia. Od 2011 roku na ojców buhajów wybierane są tylko buhaje wpisane do księgi bydła polskiego czerwono-białego. Kwalifikacji buhajów do rozrodu na podstawie listy buhajów wytypowanych przez prowadzącego księgę dokonuje Grupa Robocza ds. ochrony zasobów genetycznych bydła powołana przez Instytut Zootechniki PIB.
- 4.9. Grupa Robocza ds. ochrony zasobów genetycznych bydła dokonuje ostatecznej akceptacji matek buhajów spośród krów wybranych przez podmiot prowadzący księgę, na podstawie analizy ich pochodzenia, wyniku oceny typu i budowy oraz wydajności.

Kryteriami wyboru matek buhajów są:

- rodowód krowy – możliwie niski udział genów holsztyńsko-fryzyjskich,
- spełnianie wymagań wzorca rasy,
- wynik oceny typu i budowy ze szczególnym uwzględnieniem oceny umięśnienia,
- wyniki oceny wartości użytkowej,

- wyniki oceny wartości hodowlanej, jeśli została oszacowana.

Sposób doboru zwierząt do kojarzeń

Podstawą doboru zwierząt do kojarzeń będzie ich pochodzenie – dobór powinien być prowadzony w taki sposób, aby unikać wzrostu spokrewnienia. Zaleca się, aby kojarzone zwierzęta nie posiadały wspólnego przodka w pokoleniu rodziców i dziadków.

Hodowca informowany jest przez prowadzącego księgę na piśmie o tym, jakie buhaje dopuszczone są do stosowania w danym rejonie dla krów objętych programem ochrony. Wybierając buhaja hodowca musi brać pod uwagę wszystkie warunki programu, gdyż ponosi pełną odpowiedzialność za kojarzenia w swoim stadzie.

Sposób wykorzystania materiału biologicznego

Nasienie buhajów w ilości niezbędnej do realizacji programu oraz do utworzenia rezerwy genetycznej będzie pobierane, przechowywane i rozprowadzane przez podmioty prowadzące działalność w zakresie pozyskiwania, konfekcjonowania, przechowywania i dostarczania nasienia, zgodnie z obowiązującymi przepisami, w uzgodnieniu z Instytutem Zootechniki PIB oraz prowadzącym księgę.

Zgromadzone w Banku Materiałów Biologicznych Instytutu Zootechniki w Balicach zarodki stanowią rezerwową pulę genów w przypadku wystąpienia braku żywych zwierząt o pożądanym genotypie. Zarodki będą udostępniane po pozytywnym zaopiniowaniu przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych bydła.

Dopuszcza się użycie nasienia buhajów rasy polskiej czerwono-białej do unasieniania krów tej rasy w stadach nie objętych programem, pod warunkiem, że nie wpłynie to na prawidłowość rozrodu w populacji chronionej.

Zakres kriokonserwacji materiału biologicznego

Od każdego buhaja zakwalifikowanego do udziału w programie ochrony pobierane i zamrażane jest minimum 200 porcji nasienia stanowiącego rezerwę genetyczną oraz odpowiednia ilość porcji nasienia niezbędna do realizacji programu ochrony i udostępnienia poza program. Nie dotyczy to buhajów zakwalifikowanych do krycia naturalnego.

W miarę możliwości od wybitnych krów wytypowanych przez prowadzącego księgę będą pobierane i zamrażane komórki jajowe i zarodki. Materiał biologiczny stanowiący rezerwową pulę genów deponowany jest w Banku Materiału Biologicznego Instytutu Zootechniki PIB w Balicach.

Podstawy organizacyjne realizacji programu

Programem ochrony zasobów genetycznych bydła polskiego czerwonego są obejmowane zwierzęta wpisane do księgi i poddawane ocenie wartości użytkowej, które charakteryzują się umaszczeniem i cechami budowy zgodnymi ze wzorcem rasy oraz spełniają jeden z następujących warunków:

- pochodzą po rodzicach objętych programem ochrony lub
- pochodzą po matce wpisanej do księgi tej rasy i ojcu zakwalifikowanym do udziału w programie lub
- posiadają w genotypie niski udział genów holsztyńsko-fryzyjskich (w latach 2007-2009 nie więcej niż 50%; 2010 – 2012 nie więcej niż 37,5%; w każdym następnym roku nie więcej niż 25%) i reprezentują pożądany typ mięsno-mleczny zgodny ze wzorcem rasowym.

Zaleca się, aby pierwsze zacielenie miało miejsce w wieku 15-16 miesięcy. Nie będą przyjmowane do programu krowy kryte wcześniej niż w wieku 14 miesięcy.

Nie były przyjmowane do programu krowy – córki buhajów 100% HF. Od 2010 roku nie były przyjmowane do programu krowy bez potwierdzonego pochodzenia.

Wstępnej kwalifikacji do udziału w programie podlegać będą również jałówki cielne przeznaczone na remont stada a spełniające wszystkie wymagania programu. Jałówki te wejdą do programu po wycieleniu i objęciu oceną wartości użytkowej w miejsce zwierząt wybrakowanych.

Liczebność stada zgłaszanego do programu ochrony nie może być mniejsza niż 4 krowy, w szczególnych przypadkach, gdy liczebność jest niższa niż wymagana, koordynator na prośbę hodowcy wydaje pisemną decyzję o wstrzymaniu rozwiązania umowy do czasu uzupełnienia liczebności stada.

Ostatecznej kwalifikacji stad i zwierząt, zgodnie z obowiązującą procedurą, dokonuje koordynator IZ PIB na podstawie wniosku hodowcy, po zaopiniowaniu przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych bydła.

Wykazy krów zakwalifikowanych do udziału w programie są przekazywane do prowadzącego księgę oraz podmiotu upoważnionego do prowadzenia oceny wartości użytkowej bydła oraz do stacji unasienniania.

Podmiot prowadzący księgę dla bydła rasy polskiej czerwono-białej będzie typował zwierzęta do udziału w programie.

Program realizowany będzie wspólnie przez:

1. hodowcę - właściciela stada bydła rasy polskiej czerwono-białej,
2. Polską Federację Hodowców Bydła i Producentów Mleka prowadzącą księgę dla bydła rasy polskiej czerwono-białej oraz ocenę wartości użytkowej,

3. Instytutu Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy koordynujący działania w zakresie ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

Zasady wzajemnej współpracy zostały określone w porozumieniu zawartym pomiędzy tymi podmiotami.

Zasady uczestnictwa hodowców w programie ochrony określa umowa zawarta pomiędzy hodowcą - właścicielem stada, a Instytutem Zootechniki PIB, który koordynuje program ochrony zasobów genetycznych. Niniejszy program ochrony jest integralną częścią umowy, którego postanowień hodowca zobowiązuje się bezwzględnie przestrzegać.

W przypadku naruszenia zasad zawartych w programie ochrony, w tym również używania w rozrodzie buhaja niedopuszczonego do udziału w programie, koordynator udziela pisemnego upomnienia hodowcy, natomiast w przypadku rażącego naruszenia zasad rozwiązuje umowę z hodowcą w trybie natychmiastowym. Hodowcy przysługuje odwołanie w terminie 7 dni od dnia otrzymania decyzji.

Podmioty zaangażowane w realizację programu będą zabiegały o uzyskanie środków finansowych na jego realizację z programów rolnośrodowiskowych, ze środków budżetowych przeznaczonych na dotacje przedmiotowe dla podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa, projektów badawczych placówek naukowych oraz ze źródeł pozarządowych.

W celu rozwoju hodowli bydła rasy polskiej czerwono-białej realizatorzy programu prowadzić będą działania w kierunku promocji walorów tego bydła, a także propagowania jego chowu, przede wszystkim w gospodarstwach, w których produkcja oparta jest na rolnictwie proekologicznym, w gospodarstwach agroturystycznych oraz na obszarach chronionego krajobrazu, gdzie mamy do czynienia z rozwojem turystyki.

Nadzór nad realizacją oraz ocena efektywności działania programu

Nadzór merytoryczny nad realizacją programu ochrony sprawuje Grupa Robocza ds. ochrony zasobów genetycznych bydła powoływana i działająca przy Instytucie Zootechniki PIB, która przeprowadza okresową (co roczną) ocenę efektywności programu w odniesieniu do zwiększenia i utrzymania liczebności populacji oraz ostatecznie akceptuje przedstawiane przez prowadzącego księgi listy matek buhajów oraz buhajów przeznaczonych do rozrodu w stadach objętych programem.

Zwierzęta, które zostały zakwalifikowane do programu ochrony przed wejściem w życie zarządzenia Dyrektora Instytutu Zootechniki PIB nr w dalszym ciągu objęte są ochroną, natomiast hodowców obowiązuje przestrzeganie Programu ochrony zasobów genetycznych niniejszej treści.

Opracowanie programu:

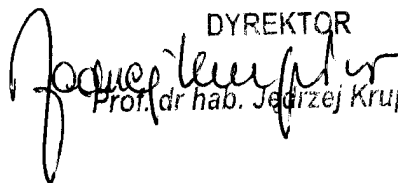
Dr inż. Ewa Sosin-Bzducha

Dr inż. Anna Majewska

Mgr Grażyna Jendrysiak-Lipietta

Program jest modyfikacją Programu z 2007 roku, który został pozytywnie zaopiniowany przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych bydła działającą przy Instytucie Zootechniki PIB oraz przyjęty przez Radę Naukową IZ PIB na posiedzeniu w dniu 25.10.2006 roku. Późniejsze zmiany związane z wdrażaniem programów rolnośrodowiskowych zostały przyjęte przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych bydła działającą przy Instytucie Zootechniki oraz przyjęte przez Radę Naukową IZ PIB. Kolejne zmiany zostały przyjęte przez Grupę Roboczą w dniach 16 stycznia i 9 grudnia 2009 r. oraz 16 czerwca 2010r. oraz zaakceptowane przez Radę Naukową IZ PIB na posiedzeniach w dniach 22 kwietnia 2009 r. oraz 24 listopada 2010 r.

**Wprowadzono zarządzeniem
Dyrektora Instytutu Zootechniki
Państwowego Instytutu Badawczego
Nr 9/11 z dnia 18.03.2011 r.**

DYREKTOR

Prof. dr hab. Jędrzej Krupiński